

СТАНОВИЩЕ

за дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
от доц. д-р Наталия Рашкова,
Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН

Автор: Зоя Илиичева Микова

Тема: „Традиционни практики и музика на етническите общности в град Пловдив“

Научен консултант: доц. д-р Мануела Бончева

Авторката на дисертационния труд си е поставила сложна, обемна и амбициозна изследователска задача. Темата далеч надхвърля възможностите за изчерпателно представяне в един дисертационен текст. Разработването ѝ предполага осведоменост в различни области на хуманитарното знание, изисква добра ориентация и търсене на теоретична опора в необятната литература за етническите общности, тяхната културна идентичност, за културните взаимодействия и взаимовръзки. Потребна е и продължителна, задълбочена проучвателска работа на колкото благодарен, толкова и труден терен, с прилагането на подходящи начини за проникване сред различни, понякога относително затворени етнически общности. С тези препятствия дисертантката се е справила в различна степен, като е успяла да организира и изведе своите изследователски намерения до определен, успешен изследователски резултат.

Актуалността на проблематиката се определя както от продължаващия засилен обществен и научен интерес към културното разнообразие, съвместното съжителство на общности с различен етнокултурен произход, така и от необходимостта от уплътняване на изследванията в областта на градската етномузикология на български терен. Град Пловдив е сред емблематичните градски територии, които предоставят богати възможности за изучаване на такъв тип проблематика.

Самата дисертантката отчита същността на градския терен като „сложен, многолик и динамичен“, осъзнава многопластовия характер на проучването, обусловено от личностните и общностни специфики на респондентите, промяната във функционалността на традицията в съотношението личност – общество. Избраният методологически инструментариум е умело приложен към ясно формулираните цели, задачи и изследователски обект.

Структурирането на дисертационния труд следва логиката за разкриване на различни страни от поставения проблем. След обзорен преглед на публикации, свързани с етническите общности и елементи от музикалните им култури в България и в частност в Пловдив, в Първа глава са представени мястото им в градската история, пространствата на обитаване в града и спецификата на теренната ситуация. Силният авторефлексивен анализ доразкрива контекста на проучването и особеностите в културното поведение на отделните общности, поставящи немалко изследователски предизвикателства.

Според определените от дисертантката конкретни изследователски цели става ясно, че тя се е насочила към откриване на пресечни точки и сходства в традиционните културни практики на „небългарските“ етнически общности в Пловдив. Във връзка с това във Втора глава се разработва интересна идея – в търсене на сходство в празничността на различните етнически групи да се формулират най-общите смислови категории, в които да бъде положен празничният календар (т.нар. категории *начало*, *движение*, *край*, *преход* (*надежда*)). Според такава смислова логика в споменатите категории сполучливо се подреждат повечето дни от празничния календар на етническите групи в Пловдив. Аналозиите „пасват“ на авторската изследователска концепция, но е добре някои моменти да бъдат по-убедително обосновани. (Например, защо за начало на стопанската година се определят календарните дни с маскарадите (около Сирни Заговезни, от категория *начало*), след като в традиционната култура тя започва на Гергьовден/Хъдърлез, които попадат в категория *движение*?) Нерядко анализираните сходства всъщност са архетипни модели, културни универсалии, присъщи и на отдалечени култури, а не само на проучваните етнически общности. Това е още едно потвърждение на защитаваната в дисертацията теза за културните сходства. Дали обаче е достатъчен аргумент за преодоляване на „капсулираното“ по отношение на традициите другоетническо население в Пловдив, е въпрос на бъдещи наблюдения. Дисертантката очевидно отчита сложността и подвижността на ситуацията. Някои нейни изводи могат да се тълкуват и по друг начин. Например, според авторката активното репродуциране на традициите в еврейската общност и резервираното допускане на изследователя води до предположение за „псевдоинтегрираност“ и затворен живот в града, а ромите са отворени към възприемането на културни елементи от „другите“, извяват музикален полилингвизъм и изглеждат само привидно изолирани. Тези два типа културно поведение вероятно могат да бъдат обяснени с различните механизми за самосъхранение на общността, което едва ли е признак за степен на интегрираност. Оценявам позитивно аналитичния подход на дисертантката, която се въздържа от крайни становища и се стреми към обективност и многостранен поглед към теренния материал.

Етномузиколожкият аспект на изследваната проблематика е развит в последната част на труда, където се представят общностни музикални култури чрез откритите традиционни музикални образци и присъствието им в общностния живот, отново в диахронен план и обществено-политически контекст. Работата притежава висока документална стойност с представянето на все по-труден за издирване музикален репертоар. Колкото и ограничен по обем да изглежда документираният музикален материал, при съвременните условия и след прекъсвания в етнокултурното наследяване дисертантката е направила възможното за издирването и записването му. Констатирано е жанрово разнообразие (религиозни песнопения, обредни, популярни и детски песни), в което от значение за общностите е принадлежността на песните към тяхната етническа култура. Музикалноаналитичното представяне на песни с различен произход е направено с вещина и коректност при установяването на

функционалност, авторство, музикални характеристики и т.н.

В Заключението дисертантката не се ограничава само до констатации за етнично своеобразие, културен диалог и межкултурен обмен, а очертава перспективи за възможна съвместимост и засилване на междуетничните контакти в града чрез опознаване на културните различия и създаване на платформи за мултикултурни диалози. Така дисертационният труд придобива и научно-приложно предназначение.

Специално внимание и висока оценка заслужават Приложенията към текста – прецизен справочен апарат с данни за респондентите, речник, статистически таблици за населението, празнични календари, организации и институции на етничните общности в Пловдив, и особено записаната и нотирана сбирка от 52 еврейски, арменски и турски песни с български превод на текстовете.

Потвърждавам приносния характер на дисертационното изследване и адекватното му представяне в авторската справка за приносите. Авторефератът съответства на съдържанието и основните акценти в дисертационния текст. По темата са публикувани 7 текста в академични издания.

Въз основа на направената положителна оценка за стойността на дисертационния труд и качеството на извършената изследователска работа предлагам научното жури да присъди на Зоя Илийчева Микова образователната и научна степен „доктор“.

05.09.2015 г.

доц. д-р Наталия Рашкова